

کتابخانه اسلامی
ایران نکته
صفحه پنهانی
اسلامی

جامعه شناسی دو

پایه یازدهم

نام دبیر: مریم یابنده چهرمی
استان فارس- شهرستان مرودشت

Lm.yabandeh@hotmail.com

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

هک نباید کرد که انقلاب اسلامی ایران از همه انقلاب ها جداست؛ هم در پیدایش و هم در کیفیت مبارزه و هم
در
انگیزه انقلاب و قیام. تردید نیست که این یک لحظه الهی و هدیه غیبی بوده که از جانب خداوند متعال بر این
ملت

(مصدق نامه الهی سیاسی امام

انقلاب اسلامی ایران ویژگی هایی متمایز از دیگر جنبشهای اجتماعی داشت و با
همه جنبش های اجتماعی که پیش از آن در ایران رخ داده بود یا هم عصر با آن
در سایر نقاط دنیا وجود داشت، متفاوت بود.

آیا می دانید این ویژگی ها کدام اند؟

مای دارس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

نخستین پیدلرگران اسلامی در جهان اسلام، حرکت هاو جنبش هایی ایجاد کردند.

جنبش عدالتخانه و تنباکو دو نمونه از این جنبش ها در ایران هستند.

◆ درباره این دو جنبش چه می دانید؟

◆ چرا جنبش های اجتماعی نخستین پیدلرگران اسلامی در ایران متوقف شد؟

دو نکته :

- نخستین پیدلرگران اسلامی در ایران، جنبش هایی را برای **اصلاح رفتار حاکمان و ساختار حکومت قاجار** به وجود می
- آیداز با شمیر اول قاجار به قدرت رسیده بود و شامل عالمان شیعیه با آنها بر **مدار مقاومت منشی** بود.

منظور از مقاومت منشی چیست ؟

در مقاومت منشی حاکمیت پادشاه غیر مشروع و ظالمانه است و همکاری سیاسی با حکومت در حد واجبات نظامیه میباشد.

منظور از واجبات نظامیه چیست ؟

اموری که برای بقای اصل زندگی اجتماعی لازم است مانند: حفظ امنیت یا مبارزه با دشمنان خارجی.

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

چه عاملی موجب شد مقاومت منشی عالمان شریعه در دوره قاجار به فعالیت و رقابت آمیز تبدیل شود

هنگامی که دولتمردان قاجار به دلیل اکریندگی از دولتهای استعماری به جای مقاومت در برابر بیگانگان به قراردادهای استعماری روی آوردند، مقاومت منشی به سوی فعالیت و رقابت آمیز تغییر کرد.

منظور از فعالیت و رقابت آمیز چیست

ورود فعال به عرصه زندگی سیاسی و اجتماعی در جهت رقابت با آن که در جهت تأیید و حمایت قدرت حاکم بلکه در جهت رقابت با آن

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

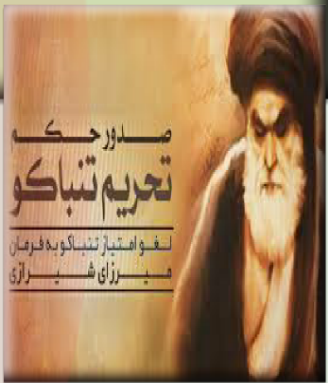

حزب های رقابت آمیز عالمان دینی با قاجار حرکت اصلاحی بود.

حزب های رقابت آمیز اصلاح ماسخات
در این نوع حرکت عالمان سعی می کردند تا شهوه زمامداری پادشاه را اصلاح کنند.
مانند: **جنبش عدالتخانه**

حزب های رقابت آمیز اصلاح رفتار
در این نوع حرکت عالمان سعی می کردند تا برخی از رفتارهای پادشاه را اصلاح کنند.
مانند: **جنبش تنباکو**

تجربه موفق جنبش تنباکو به جنبش عدالتخانه منجر (کنترل فعالیت رقابت آمیز اصلاح رفتار به اصلاح ماسخات)

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

هدف از جهش عدالتخانه چه بود؟

- 1- اصلاح شیوه زمامداری پادشاه
- 2- تأسیس مجلسی که قوانین عدالت را تدوین کند و شاه را ملزم سازد تا در چارچوب قوانین عدالت الهی عمل نماید.

عدالتخانه

حاکمیت را از مملو استبداد به مملو عدالت منتقل می کرد.

این نوع حاکمیت، حاکمیت آرمانی فقه شریعه نبود اما چون فساد آن کمتر از استبداد بود، ظلم را کنترل می کرد و تحقق حاکمیت آرمانی فقه شریعه وجود نداشت پذیرش آن ممکن بود.

جهش عدالت خانه یک انقلاب اجتماعی بود زیرا ساختار سیاسی جامعه را تغییر می داد.

با اوج گیری جهش عدالتخانه، متورانفکران غرب زده به آن پیوستند و در جریان پست نهی در سفارتخانه انگلستان نام مشروطه را برای آن برگزیدند و عالمان مسلمان ضمن استقبال از همراهی متورانفکران این نام را

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

تفاوت معنای مشروطه از نظر عالمان دینی با متورافکران

متورافکران غرب زده

برقراری نوعی حاکمیت سکولار مانند دولت انگلستان

مجلس محلی است که در آن قوانین بر اساس اراده و خواست پهرتظلم می شود.

عالمان مسلمان

مشروط کردن حاکمیت به احکام عادلانه الهی

مجلس محلی است که در آن قوانین بر اساس احکام شریعت تنظیم می شود.

نتیجه رقابت پیدارگران اسلامی و متورافکران غرب زده در جریان انقلاب مشروطه

در جریان انقلاب مشروطه رقابت سختی بین پیدارگران اسلامی و متورافکران غرب گرا به وجود آمد . پس از دو دهه کشمکش با حضور قدرت های استعماری و دخالت انگلستان به نفع جریان متورافکران پایان یافت . حاکمیت متورافکران در ایران به استبداد استعماری رضاخان ختم شد .

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

قدرت و قدرت اجتماعی

موجودی که بتواند کاری را با آگاهی و اراده خود انجام دهد برای قدرت است. انسان به دلیل اینکه کارهای خود را با علم و اراده انجام میدهد، کشمگری قدرتمند است. اما قدرت فردی انسان محدود است. او نمیتواند همه نیازهای خود را به تنهایی برآورده سازد و برای تأمین برخی نیازهای خود به کمک دیگران احتیاج دارد. قدرت اجتماعی هنگامی پیدا می شود که انسان برای رسیدن به اهداف خود بتواند بر اراده دیگران تأثیر بگذارد و کار ارادی دیگران را به خدمت بگیرد. کسانی که توان تأثیرگذاری بیشتری بر اراده دیگران دارند از قدرت اجتماعی بیشتری برخوردارند.

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

مقبولیت و مشروعیت

قدرت اجتماعی بدون پذیرش و توافق دیگران پدید نمی آید یعنی دیگران باید بپذیرند که مطابق آنچه از آنها خواسته می شود عمل کنند. تنها راه تأثیرگذاری بر اراده دیگران و به خدمت گرفتن فعالیت ارادی ایشان جلب تعهد آنهاست. جلب تعهد دیگران به دو صورت ممکن است:

تعهد با کراهت؛ تعهدی است که ناشی از تهدید و ترس باشد و تعهد با رضایت؛ تعهدی است که با رضایت و میل درونی همراه است.

قدرتی که بدون استفاده از تهدید و با رضایت طرف مقابل به دست می آید دارای مقبولیت است و قدرتی که بر اساس شریعت و موافق حکم خداوند است دارای مشروعیت می باشد.

مدار مقبولیت خواست و اراده کسانی است که قدرت بر آنها اعمال می شود و مدار مشروعیت، حق و باطل بودن است.

اگر قدرت مطابق قانون و حکم الهی باشد و تعهد از آن نیز با رضایت و میل همراه باشد قدرت هم مشروعیت دارد و هم مقبولیت.

هنگامی که قدرت بر خلاف قانون الهی باشد اما تعهد از آن با رضایت باشد قدرت مقبول ولی غیرمشروع

مای دارس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

سیاست و نظام سیاسی

هرگاه قدرت اجتماعی برای رسیدن به هدفی معین سازمان یابنده سیاست پدید می آید؛ یعنی سیاست، اعمال قدرت سازمان یافته برای دستیابی به هدف است.
هر جهان اجتماعی، آرمان ها و ارزش های ویژه ای دارد و نمی تواند بدون سیاستی مناسب به آرمان ها و ارزشهای خود دست یابد.
مجموعه سازوکارهایی که برای اعمال سیاستهای جهان اجتماعی وجود دارد، نظام سیاسی را شکل می دهد.

مای دارس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

نمونه تاریخی	ویژگی	فعالیت اجتماعی - سیاسی
تکوین رساله های چهارگانه	همکاری با حاکم نامشروع در حد واجبات نظامیه است.	مقاومت منفی
جهش تهاکی	اصلاح رفتار حاکمان یا اصلاح ساختار حکومت	فعالیت رقابت آمیز اصلاحی
جهش عدالتخانه	تغییر ساختار سیاسی	انقلاب اجتماعی

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

رهبران دینی بعد از شکست در مشروطه ، از موضع **فعالیت و رقابت** آمیز به موضع **مقاومت منفی** بازگشتند .

این موضع در مرجعیت شیعه تا **شروع انقلاب اسلامی** ادامه یافت .

◆ انقلاب اسلامی ایران چگونه به وجود آمد ؟

◆ چه تفاوتی با انقلاب مشروطه داشت ؟

انقلاب

اسلامی

بیش از هشتاد سال از انقلاب مشروطه و نیم قرن از حاکمیت پهلوی گذشته بود

شاه در حاشیه دولت های غربی در جایگاهی امن قرار گرفته بود و مأموریت حفظ امنیت منطقه را به عهده

روشنفکران چپ نیز از صحنه رقابت های سیاسی داخلی کشور حذف شده بودند.

مای دارس

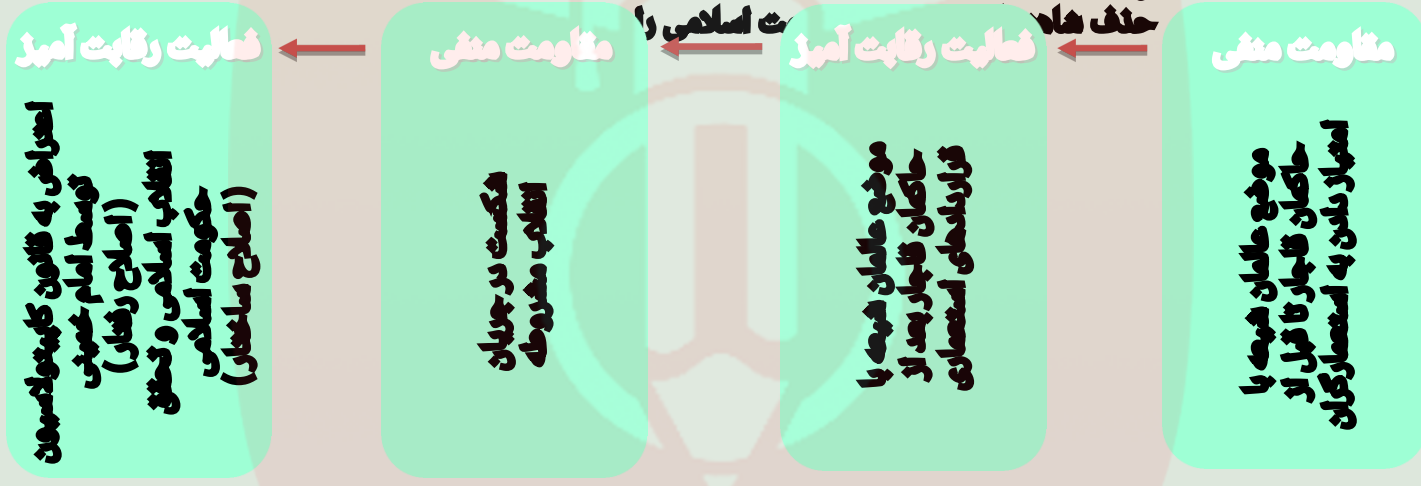
گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

انقلاب اسلامی

امام خمینی به عنوان یک مرجع دینی، مردم و عالمان را از موضع **مقاومت منشی** به **فعالیت رقابت آمیز** بازگرداند. این فعالیت رقابت آمیز گرچه با اعتراض به کاپیتولاسیون و رفتار استعماری شاه آغاز شد ولی در حد یک حرکت اصلاحی، رفتار یا ساختار متوقف نشد و به صورت یک حرکت انقلابی درآمد که **حذف شاه** را هدف داشت.

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

حکومت آرمانی دینی در قله شبهه چگونه است ؟

حکومتی که به وسیله پیامبر و اهل بیت تحقق پیدا می کند و در زمان غیبت امام زمان اجرای احکام الهی وظایف کسانی می شود که به احکام و شرایط اجرای آن ها آگاه باشند و هم به آگاهی خود حامل باشند.

مشکل عدالتخانه چه بود ؟

مشکل عدالتخانه این بود که رفتار عادلانه را بر کسانی تحمیل می کرد که با معیارهای الهی به قدرت نرسیده بودند.
آنها قدرت را با همفکران قوم و عشیره یا با حمایت دولت های استعماریگر به دست آورده بودند.
حاکم به عدالت نرسیده و عمل به عدالت نیز به قدر کافی در شخصیت آنها نهادینه نشده بود.
به همین دلیل مشروطه در شرایطی که برقراری حاکمیت آرمانی ممکن به نظر نمی رسید در مقابله با نظام استبدادی ترجیح داده شد.

◆ انقلاب اسلامی ایران، بازگشت مردم ایران به حرکت تکاملی بود که در مشروطه آغاز کرده بودند. این بازگشت با هزینه

نزدیک به صد سال تجربه تاریخی انجام می شد؛ تجربه رقابت با متورانفکران غرب گره استبداد استعماری و روشنفکرانی

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

- ◆ قرن بیستم را **قرن انقلاب های آزادی بخش** می دانند .
- ◆ انقلاب اسلامی **آخرین انقلاب قرن بیستم** است.
- ◆ در این قرن انقلاب ها و جنبشهای آزادی بخش در بسیاری از کشورهای جهان سوم در **آفریقا، آسیای جنوب شرقی و آمریکای لاتین** شکل گرفتند.

شبهات انقلاب اسلامی ایران با انقلاب های آزادی

هر دو این انقلاب ها جهت گیری ضد استعماری داشتند .
یعنی انقلاب های آزادی بخش در جهت از بین بردن سلطه سیاسی کشورهای غربی عمل می کردند و انقلاب ایران نیز به دنبال تغییر یک نظام سیاسی وابسته به دولت های غربی بود.

مای درس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir

تفاوت انقلاب اسلامی ایران با انقلاب های آزادی بخش

انقلاب های آزادی بخش در جهان دو قطبی قرن بیستم اغلب در مقابل بلوک غرب شکل می گرفتند و مورد حمایت بلوک شرق واقع می شدند. ولی انقلاب اسلامی ایران در رویارویی پارکیم شاه به بلوک شرق وابستگی نداشت و از آغاز جهت گیری ضد آمریکایی و ضد صهیونیستی را در کنار

موضعگیری ضد مارکسیستی خود اعلان کرد شعار نه شرقی نه غربی جمهوری اسلامی ناظر به همین مسئله بود. انقلاب های آزادی بخش اغلب با جبهه های چریکی گروه ها و احزاب مختلف شکل می گرفتند. برخی از نیروهای چپ در جامعه ایران نیز با الگو گرفتن از جبهه های آزادی بخش به دنبال حرکت های چریکی بودند. شاه توانست همه این حرکت ها را سرکوب کند اما انقلاب اسلامی ایران با حرکت یک گروه و حزب خاص پدید نیامد بلکه یک انقلاب فراگیر مردمی بود که از عمق روابط مردم با مرجعیت و رهبری دینی پدید آمد و

انقلاب های آزادی بخش در چارچوب نظریه ها و مکاتبی شکل می گرفتند که برای حل مسائل و بحرانهای جهان غرب به وجود آمده بودند و از نوع

انقلاب های آزادی بخش در مقابل با استعمار قدیم و حذف کارگزاران مستعمر غرب موفق شدند ولی در قطع وابستگی اقتصادی و فرهنگی توفیقی نداشتند و از فردای پیروزی استعمار با دست کارگزاران این انقلاب ها در چهره استعمار نو باز می گشت. این انقلابها توانستند جایگاه کشورهای را از حاشیه قطب های سیاسی و اقتصادی جهان خارج کنند اما انقلاب اسلامی ایران تنها یک انقلاب سیاسی نبود بلکه هویتی فرهنگی و تمدنی داشت این انقلاب قطب بندی سیاسی شرق و غرب را پشت سر گذاشت، یک قطب بندی جدید فرهنگی و تمدنی را به وجود آورد و خود در کانون قطب فرهنگی جهان اسلام قرار گرفت.

پایان

مای دارس

گروه آموزشی عصر

www.my-dars.ir